

III.b. EL TEXT LA PLANIFICACIÓ

I. EL TEXT

Objectius

- Comprendre el concepte de text.
- Identificar els diversos elements de la situació comunicativa en un text.
- Distingir els diversos tipus de textos segons la finalitat comunicativa i l'àmbit d'ús.
- Comprendre les propietats textuais perquè la comunicació siga eficaç.
- Aprendre les tècniques bàsiques de composició del text.
- Respectar les normes convencionals de presentació del text.

Quan ens comuniquem ho fem per mitjà de textos que adopten característiques diferents segons la situació de comunicació en què s'insereixen. La seua extensió és variable i depén dels elements que necessiten per tenir un significat complet: des d'una paraula - Alerta!-, una carta o una conversa fins a una novel·la.

I.1. Definició de text

Tradicionalment la paraula *text* designava qualsevol fragment o obra literària proposada com a objecte d'estudi. Fins i tot, alguns estudiosos consideren text qualsevol acte comunicatiu, encara que es faça amb signes no verbals. Ací, però, s'estudiarà el text com a manifestació lingüística. S'ha definit el text com *una unitat lingüística comunicativa que posseeix un caràcter social. Es caracteritza per l'adequació a la situació de comunicació, per la coherència informativa i per la cohesió entre les diverses parts que el constitueixen.*

En aquesta definició es poden destacar algunes idees fonamentals sobre el text:

- El seu caràcter lingüístic. El text és un producte lingüístic construït amb els elements d'un sistema lingüístic determinat, d'acord amb les regles morfosintàctiques i lèxiques que li són pròpies. No obstant això, sovint el text es complementa amb l'ús de codis no verbals, visuals o sonors.
- El seu caràcter pragmàtic i comunicatiu. L'emissor construeix un text dirigit a un receptor amb una finalitat concreta en un espai i en un temps determinats. La producció i la interpretació del text depén d'aquests elements.
- El seu caràcter textual i discursiu. El text té una organització interna molt estricta i unes regles pròpies que garanteixen el significat del missatge i l'èxit de la comunicació. Per tant, per a construir un text reeixit, a més de conèixer les regles del sistema lingüístic (fonologia, morfosintaxi, semàntica), cal conèixer també les regles pròpies del sistema textual (mecanismes de connexió, de referència, organització i estructuració de la informació, etc.) que permeten inscriure el text en el context comunicatiu, dotar-lo de coherència semàntica i cohesionar-lo internament.

I.2. Context comunicatiu i context lingüístic

El significat d'un text prové del valor semàntic dels diferents elements lingüístics que el constitueixen, i de la situació de comunicació en què es produeix.

El context lingüístic al·ludeix a l'entorn lingüístic que envolta un determinat fragment de text. En relació amb una paraula, el seu context lingüístic són les altres paraules que l'acompanyen dins l'oració de què forma part; en relació amb una oració, les oracions contigües. El context lingüístic contribueix a delimitar la interpretació de les paraules i les oracions. En les oracions següents, entenem el significat de la paraula polisèmica clau gràcies a la combinació de la resta de les paraules en cada oració.

- a) A la xiqueta li ha eixit el clau.
- b) Hem de clavar el clau per al quadre.
- c) No deixes la clau al pany.

El context comunicatiu o extralingüístic fa referència als elements no lingüístics que determinen la producció i la interpretació del text: l'emissor, la intenció comunicativa, el receptor, el temps, l'àmbit d'ús. Així, l'enunciat següent pot tenir diverses interpretacions, segons en quin context es pronuncie:

La gata ha maulat tota la nit!

- a) No m'ha deixat dormir.
- b) La gata és una pesada.
- c) Hem de dur-la al veterinari.

L'emissor és qui produeix el text, el receptor qui el rep.

La intenció és l'efecte que l'emissor d'un text vol aconseguir en el receptor: explicar, narrar, descriure, argumentar, donar instruccions.

Els àmbits d'ús fan referència als diferents espais de comunicació en què apareix un discurs. Es poden classificar segons el grau de formalitat (formal/informal), el seu caràcter públic o privat (familiar/públic)...S'hi pot distingir:

Àmbit acadèmic, propi de les institucions educatives i de la investigació.

Àmbit periodístic, propi dels mitjans de comunicació. S'hi solen incloure els textos publicitaris.

Àmbit literari, propi dels discursos en què predomina la funció estètica.

Àmbit administratiu, propi de les institucions públiques i privades.

Àmbit col·loquial

I.3.Text i discurs

Alguns autors diferencien entre els conceptes de text i discurs. La noció de text es limita al producte lingüístic, sense tenir en compte la situació de comunicació en què s'insereix; en canvi, el discurs fa referència al text inscrit en la situació de comunicació en què es produeix. En altres paraules, el discurs correspon al text més el context, i el text, al discurs menys el context.

I.4. Les propietats textuais

Un text ben construït presenta tres característiques o propietats: s'adequa a la situació de comunicació en què es produeix, és coherent en les idees que transmet i està ben cohesionat

Adequació

Dóna compte de la capacitat que el text té per a adaptar-se al context comunicatiu. Fa referència, per tant, a les relacions entre emissor i receptor, la seua posició en el text, les intencions comunicatives, i el temps i l'espai de producció del text.

Coherència

Fa referència a la selecció de la informació rellevant i a l'ordenació de les idees d'acord amb la situació de comunicació; és a dir, la informació es presenta de manera ordenada sense reiteracions ni omissions, i en una estructura textual adequada al tipus de text

Cohesió

S'ocupa dels mecanismes que es fan servir per enllaçar les diverses parts que integren el text (sintagmes, oracions, paràgrafs o apartats).

A més d'aquestes tres propietats, cal tenir en compte la correcció gramatical (fonètica, ortogràfica, morfosintàctica i lèxica), i la distribució del text a la pàgina segons unes convencions espacials i tipogràfiques establertes (títols, marges, paràgrafs, tipus de lletra-redona, negreta, cursiva, majúscula).

I.5.Tipus de textos

La comunicació es realitza per mitjà de textos que adopten unes característiques particulars, d'acord amb l'àmbit d'ús en què es produeix; la relació entre l'emissor i el destinatari; la intenció que mou a produir el text; l'estructura adoptada per organitzar la informació, i el gènere triat.

La classificació dels textos depèn dels criteris utilitzats. Una de les classificacions més habituals es basa en la funció o intenció comunicativa dels parlants i en l'àmbit d'ús a què està destinat el text.

- a. Text descriptiu: la funció és informar. sobre
- b. Text narratiu: la funció és informar sobre accions i fets (narrar)
- c. Text argumentatiu: serveix per a exposar opinions, defensar-les o rebutjar-les, convèncer (argumentar).
- d. Text explicatiu: pretén fer entendre idees i conceptes
- e. Text instructiu: la funció és explicar els processos, i les ordres a realitzar.

Una altra agrupació dels textos considera sobretot aspectes formals i d'àmbits d'ús: els classifica en gèneres, estereotips textuais reconeguts socialment que presenten una estructura i unes formes lingüístiques prefixades. Per exemple, qualsevol parlant reconeix una carta, un telegrama o un poema.

Exemples de text reeixit

Comunicació per color

Hi ha animals que poden canviar de color amb una rapidesa sorprenent: són els calamars i les sépies. Els canvis de color del cos d'aquests animals es manifesten en menys d'un segon. S'ha observat que els calamars i les sépies agafen un color determinat quan tracten d'atraure una femella, un altre color quan estan sols, un altre quan enfronten un adversari, etc. Aquests canvis de color són una forma de comunicació única en el regne animal.

II. LA PLANIFICACIÓ

II.1. El procés de composició del text

Per produir un text comunicativament rellevant s'ha de planificar l'escriptura; en cas contrari, l'escrit serà una barreja d'idees que confondrà el lector. La composició del text implica un procés amb diverses etapes, en les qual es fan servir determinades estratègies:

- Explorar les circumstàncies
- Generar idees
- Organitzar-les
- Redactar-les
- Fer un esborrany
- Revisar
- Redactar el text definitiu

II.1.1.Explorar les circumstàncies

Abans de començar a redactar, cal preguntar-se quin és l'objectiu de l'escrit: explicar, argumentar; qui ha de llegir-lo, quins coneixements té sobre el tema; quin tipus de relació hi ha entre l'autor i el receptor del text: familiar, institucionalitzada; quin tipus de text cal elaborar i quina estructura tindrà: carta, explicació...;quina llargada, quin to (seriós, irònic).

II.1.2.Generar idees

Hi ha algunes tècniques que ajuden a crear idees: la pluja d'idees l'exploració del tema, les frases encetades o l'escriptura lliure.

La pluja d'idees consisteix a anotar al paper tot el que se'ns acut relacionat amb el tema, sense preocupar-se de la correcció ni de l'ordenació de les idees.

Per explorar el tema es poden usar diverses tècniques:

- Definir, comparar, contrastar, donar les causes i els efectes, i argumentar el tema en qüestió.
- Contestar les sis preguntes bàsiques de la fórmula periodística de notícies que corresponen al què, el qui, el quan, l'on, el com i el perquè.
- Estudiar un fet a partir dels sis punts de vista següents:
- Descriure'n: l'aspecte, les qualitats
- Comparar-lo: amb altres elements amb els qual s'assembla o es diferencia
- Relacionar-lo: amb altres elements
- Analitzar les parts que té, quines són, com funcionen
- Argumentar a favor o en contra
- Frases encetades. Consisteix a acabar d'escriure cinc o sis frases que comencen amb El més important és...i apuntar les idees rellevants per al text.
- Escriptura lliure. Consisteix a posar-se a escriure de forma ràpida i constant, anotant tot el que passe pel cap en aquell moment. Cal concentrar-se en el contingut i no en la forma, i no parar en cap moment.

II.1.3.Organitzar les idees

Ara cal seleccionar les idees pertinents, ordenar-les i elaborar una estructura adequada al text. Es poden utilitzar diverses tècniques: agrupar per temes, posar números, fletxes, fer esquemes amb claus o mapes conceptuals.

L'organització de les idees ha de quedar reflectida en l'escrit: cada divisió ha de correspondre a una unitat de contingut, que ha d'anar marcada gràficament. Molts textos tenen una estructura típica, interioritzada per l'usuari, per exemple, la carta té encapçalament, introducció, cos i cloenda; altres, en canvi, tenen diverses possibilitats d'estructurar la informació, com ara la descripció d'un objecte.

La correlació entre les idees i l'escrit s'estableix a partir d'una estructura jeràrquica en què cada unitat té identitat de fons i forma: el text és el missatge complet, marcat amb títol inicial i punt i final. Cada apartat o capítol tracta d'un subtema del conjunt i s'introdueix amb un subtítol. Els paràgrafs també tenen unitat significativa; comencen amb majúscula i acaben amb punt i seguit.

L'organització de la informació facilita la comunicació. Ajuda a l'autor a posar cada idea al seu lloc, a buscar l'ordre lògic del discurs i a evitar repeticions. Permet al lector obtenir una idea de conjunt, situar-se en el discurs i llegir selectivament.

II.1.4 Fer l'esborrany

Cal donar forma al text redactant el primer esborrany. S'han de construir frases gramaticalment correctes, ben cohesionades; triar el to i el registre lingüístic segons el lector i la situació comunicativa i controlar l'ortografia.

Hi ha una sèrie de recomanacions que ajuden a fer les frases més entenedores:

- L'extensió. Es recomana breuetat ja que el contingut de les frases llargues és més difícil de recordar. Així i tot, s'ha d'evitar produir un text excessivament fraccionat.
- L'estructura. És preferible mantenir l'ordre lògic de la frase: subjecte, verb i complements. No obstant això, es pot alterar l'ordre quan interessa destacar algun element. És millor col·locar les subordinades al final de la frase.
- Construccions passives i impersonals. Enfosqueixen el significat de la frase. És preferible conservar el subjecte actiu, encara que siga implícit.
- Incisos i digressions. L'excés d'incisos, de complements i de subordinades carreguen la frase, sense aportar-hi significat. Si s'eliminen, la frase guanya en claredat.

II.1.5 Revisar

La revisió s'ha de fer durant tot el procés de l'escriptura, no sols quan es té una versió completa del text. Convé corregir tots els aspectes del text per separat: la finalitat, l'organització, la sintaxi, el llenguatge, l'ortografia...

D. Cassany ens proporciona una guia de revisió que té en compte tots els aspectes del text.

GUIA DE PREGUNTES PER REVISAR

1. Enfocament de l'escrit

- El tipus de text és adequat a la situació?
- Queda clar l'objectiu que pretenc?

2. Idees i informació

- Hi ha la informació suficient?
- Les idees són prou clares?
- Hi ha un bon equilibri entre teoria i pràctica, tesis i arguments, gràfics i explicació, dades i comentaris, informació i opinió?

3. Estructura

- És prou clara perquè ajude el lector/a a entendre el missatge?
- Les dades estan ben distribuïdes en cada apartat?
- La informació rellevant ocupa les posicions importants, al principi del text, dels apartats o dels paràgrafs?

4. Paràgrafs

- Cada paràgraf tracta d'un subtema o aspecte distint?
- Tenen la mida adequada? No són massa llargs o paràgrafs-frase?
- Té cada un una frase temàtica o tesi que designi el tema?
- Estan ben marcats visualment en la pàgina?

5. Frases

- N'hi ha massa de negatives, passives o llargues?

- Són variades: d'extensió, ordre, modalitat, estil?
 - Tenen la informació important al principi?
 - Has detectat algun tic de redacció?
 - No hi ha gaire incisos ni subordinades llargs?
6. Paraules
- Hi ha algun jòquer, falca o repetició freqüent?
 - Hi ha gaires paraules abstractes o complexes? Faig servir el lèxic o la terminologia precisa?
 - Faig servir marcadors textuais de forma apropiada?
7. Puntuació
- Estan ben posats tots els signes de puntuació?
 - És apropiada la proporció de signes per frase?
 - Hi ha gaires parèntesis innecessaris?
8. Nivell de formalitat
- És adequada la imatge que dona de mi el text?
 - L'escrit s'adreça al lector/a de forma adequada?
 - Hi ha alguna expressió o algun mot massa informal o vulgar?
 - Se m'ha escapat alguna expressió o algun mot massa rebuscats o excessivament complexos?
 - Hi ha alguna expressió sexista o irrespectuosa?
9. Recursos retòrics
- Atrau l'interés del lector/a?
 - Hi ha una introducció,
 - un resum o una recapitulació? Són necessàries?
 - Pots utilitzar alguns recursos de comparacions, exemples, preguntes retòriques, frases fetes, jocs?
10. Presentació
- S'utilitzen les cursives, les negretes i les majúscules de forma racional?
 - Són clars els esquemes, gràfics, columnes i franges?
 - Els marges, els títols i els paràgrafs queden ben marcats?
 - El text dona el que el títol promet?

II.1.6 Redactar el text definitiu

És necessari fer tants esborranys com calga fins a obtenir un text que ens resulte satisfactori. Finalment es passa l'esborrany en net.

Activitat 1

Relacioneu les activitats següents amb el moment del procés de composició del text corresponent.

<ul style="list-style-type: none"> • Corregir les idees i l'expressió • Fer frases correctes i ben cohesionades • Fer esquemes • Ordenar i seleccionar la informació segons la intenció del text • Pensar en el lector: seleccionar el to i el registre • Consultar els diccionaris i les gramàtiques 	Planificar
	Esborrany
	Revisió
	Text acabat
	Esriptura

Activitat 2

Feu l'esquema del text següent.

El sistema nerviós

El sistema nerviós és l'encarregat de rebre informació i d'elaborar respostes. Consta del sistema nerviós central i dels nervis. El sistema nerviós central és format per l'encèfal i la medul·la espinal.

L'encèfal és un conjunt d'òrgans encarregats de controlar el funcionament de tot el cos. Està allotjat dins del crani i consta de:

Cervell, que controla els actes voluntaris.

Cerebel, que coordina els moviments i manté l'equilibri.

Tronc encefàlic, que regula l'activitat dels òrgans interns.

La regulació entre sentits, sistema nerviós i aparell locomotor es realitza mitjançant els nervis. Els nervis que condueixen la informació des dels sentits fins al sistema nerviós són els nervis sensitius. Per exemple, el nervi òptic i el nervi auditiu. Els nervis que condueixen les ordres des del sistema nerviós fins a l'aparell locomotor són els nervis motors. Per exemple, el nervi ciàtic.

Activitat 3

Redacteu un text explicatiu a partir de l'esquema següent.

El voltor comú i el trençalòs

1. trets comuns

1.1 aus carronyaires

1.2. de l'ordre dels falconiformes

2. trets diferencials

2.1. trençalòs

2.1.1. campanyes de protecció

2.1.2. en perill d'extinció a tot Europa

2.1.3. color negre i blanc amb tons rogencs

2.1.4. cos cobert de plomes

2.2. voltor comú

2.2.1. en augment el nombre d'exemplars a tot Europa

2.2.2. color bru rogenc

2.2.3. coll i cap pelats

Activitat 4

Corregiu el text següent.

Estimat company:

Segon ordre de l'inspecció educativa et comuniquo s'ajorna el projecte de reubicació de plantilles fins a nova ordre.

Atentament

Cullera, 10 de febrer de 2003.

El director

Activitat 5

Feu el mateix amb el següent:

Ferran Mascarell Vicedo, amb DNI 72.256.584 i adreça C/ Mar, núm. 34 de Cullera, CP: 46400, telèfon 96/1722451

EXPOSE:

Que amb motiu de que l'alumne Ferran Mascarell Vicedo de l'I.E.S. Sant Jordi de Cullera, ha acabat el batxillerat.

....., per la qual cosa

SOL·LICITE:

Que em sol·liciten el títol de Batxillerat

DOCUMENTS que adjunte:

- 1.
- 2.
- 3.

Esperant que serà atesa la meua sol·licitud, us salude atentament.

Cullera a 3 de maig de 2003.

Al director

BIBLIOGRAFIA

CONCA, M. et al.(1998) *Text i gramàtica. Teoria i pràctica de la competència discursiva*, Teide, València

CASSANY, D.(1998) *La cuina de l'escriptura*, Empúries, Barcelona